

Reality show s milencem napříč Amerikou

Milostný a dobrodružný cestopis a průvodce

5 Florida: Nebreč, vrátíme se

Kubánek mě sice rozplakal, ale naštěstí mi nenamlátil. Dělníkům v továrnách na doutníky předčítali při práci romány, aby se nenudili.

Key West se dnes ráno mračí. V noci se tudy přehnala bouřka s prudkým deštěm, po němž sice nezůstala na zemi ani stopa, ale obloha je plná šedých mraků a fouká silný vítr. Nedovolí ani rozložit prospekty a pokračovat v selekci. Nemohu ani ležet v plážovém písku, za pár minut si připadám jako duna a zvětšuji se písečným nánosem. Co tedy budeme dělat? V takovýchto chvílích se ukazuje naše bída v plné nahotě. Jakmile se zhorší počasí a nemůžeme být venku, máme problém. Jedinou alternativou často zůstává zavřít se do auta. Po pěti deseti minutách mě začne všechno bolet, nevím, jak se usadit, vrtím se a s každou další vteřinou jsem rozzuřenější, netrpělivější a naštvanější. Nudím se a zoufale přemýšlím, co dělat. Pokud neprší, vždycky lze jít ven a nějak se zabavit. Když leje, nezbyvá než doufat v rychlý konec.

Teď naštěstí neprší, můžeme tedy ven a půjdeme si prohlédnout město. V noci už jsme ho několikrát viděli cestou do ložnice, zbývá ještě zjistit, jaké je ve dne. Mám takové tušení, že se mi bude líbit.

O Key Westu se říká, že je jiný než zbytek Spojených států. Dvakrát jsem v něm strávila nějaký čas a mezi první a druhou návštěvou uplynul téměř rok. Měla jsem možnost srovnávat ho i s jinými místy v USA a musím dát pověstem za pravdu: ano, Key West je kukaččí vejce v hnízdě Ameriky. I jinde na Floridě jsem našla mírně línou atmosféru, poznamenanou dovolenkovým tempem a dovolenkáři, kteří zpomalí známý americký běh časem a prostorem. Ale jedině Key West je evropsky bohémský a rozevlátý. Sice se

nedokázal úplně vymanit z okovů amerického puritánství a přetvářky a postrádá bezstarostnou uvolněnost a volnomyšlenkářství evropských pláží s dívkami nahoře bez nebo v tričku bez podprsenky, ale i tak všude vnímám jistou lehkovážnost. Ležérnost válcuje afektovanost a nabubřelost. Určitě je to díky umělcům, kteří tu žijí, a hlavně výtvarníkům, jimž je nenucené chování vlastní. Podobu města ovlivňují i různí somráci, kteří se sem stahují, ať už skuteční nebo ti, kteří se do nich jenom stylizují. Jim v závěsu však přicházejí i bezdomovci a podivné existence, které dotvářejí obraz i charakter města, aniž by mu ovšem prospívaly.

Obrovský vliv mají na zdejší zvyklosti i přistěhovalci z Kuby a z Baham. Jejich nakažlivému životnímu stylu maňana se vzdoruje jen těžce a leckdo mu podlehne. Zejména asi Evropané, jimž sice není vlastní, ale poměrně lehce ho za vlastní přijmou, i když třeba jen dočasně. Alespoň jsem měla takový dojem, když jsme se byli podívat v hamburgerárně Burger King, kde pracují i Češi. Dívka se jmenovkou Eva je určitě Češka, ne podle jména, ale podle reakce na

češtinu. Restaurace je prázdná, jenom my dva a Eva za pultem. Její pohyby jsou vláčné, pomalé, i v plně klimatizované restauraci znavené poledním vedrem... Prostě maňana. V Key Westu vás nic nenutí spěchat. Můžete se poflakovat po ulicích nebo posedávat v barech, kde vždycky najdete partnera na kus řeči. Čepují tady dobré pivo a z letmých pohledů do talířů soudím, že se tu i dobře vaří. Podnebí je vlídné, čas příjemně ubíhá prohlížením galerií a muzeí nebo postáváním v přístavu. Na pláži s nejlepším koupáním se sice platí maličké vstupné, ale na jiných místech se dostanete do moře zadarmo. Na první výpravu za bližším poznáním Key Westu jsme se vydali po pláži směrem na západ. Napřed musíme obejít hotelový komplex Wyndham Resort s privátní plážíčkou, na které se na rozdíl od „naší“ pláže vzdálené jen pár desítek metrů dá koupat, protože není zahlcená vrstvou smradlavých řas. Ovšem – vstup pouze pro hotelové hosty. Potom doleva-doprava-doleva a jsme na **nejjižnějším bodu** kontinentální pevniny Spojených států amerických. Nejjížnější bod je dokonalý komerční poklad, všechno v okolí má předponu nej: nejjížnější motel, nejjížnější hospoda, nejjížnější prádelna... Nejjížnější bod leží v zatáčce a zůstal snad jediným nezastavěným místem na této části pobřeží. Možná proto, že téměř po hraně břehu vede silnice, takže žádný další dům už sem postavit nelze. Příboj naráží na obrovské balvany zpevňující břeh. Na turisty ale voda nedosáhne, pokud zrovna neduje hurikán. Mohou v klidu

obcházet červenou pruhovanou bóji, která nejjížnější bod vyznačuje. Silnici odděluje od oceánu obyčejný drátěný plot, který důvěrně znám z českých zahrádek. Zřejmě aby lidé nelezli na kameny a nepadali do vody. Před plotem si obchodníci rozložili pulty se suvenýry, jimž kralují nejrůznější mušle a lastury. Některé mají uřezané špičky a troubí se na ně. Úplně stejně jako na kravský roh. Na plotě jsou připevněné dva křivě utržené kusy lepenky popsané fixem. První říká, že do Havany je odsud jenom 90 mil, tedy necelých 150 kilometrů. Druhá cedule varuje: Nedávejte z ruky své fotoaparáty. Zatímco zkoumám lastury, Robert pátrá po důvodech výstrahy. K jejich odhalení nepotřebuje mnoho času. „Dívej se chvíli k bóji. Co vidíš?“ ptá se. Pozoruji turistické hemžení a, jako vždy, nevidím nic podezřelého. „Podívej se pořádně na toho chlapa, jak se

nabízí, že je vyfotí.“

Jakýsi muž, kterého považuji za místní pořadatelskou službu starající se o hladký turistický provoz, organizuje fotografování. Vybíhá vstříc jedincům chystajícím se fotit, bere jim fotoaparát z ruky a diriguje je, kam a jak se mají postavit, aby jim udělal památeční snímek. Pak jim foťák vrací a vrhá se na dalšího turistu. Nepřipadá mi na tom nic divného, dokonce si říkám, jak to tady mají dobře zorganizované a jak se pěkně starají, aby si návštěvníci odvezli dobré obrázky.

„Všimni si, jak se vždycky nejdřív podívá na foťák. Mrkne na něj rychle, ale přitom si ho pořádně prohlédne. A vidíš toho chlápka, co stojí napolo schovaný za telefonní budkou? A třetího, na druhé straně ulice, jak se nenápadně kryje za rohem? Je to partička a kradou foťáky...“

Tak proto výstražná cedule na plotě!

Když sem přijdeme znovu ve všední den, prodejci suvenýrů chybí – a varovná cedule z plotu zmizela. Ochotní „organizátoři“ však dál nabízejí turistům své služby.

Druhá cedule, upozorňující na blízkost Havany, na plotě zůstává bez ohledu na přítomnost prodejců, všední den či svátek. Havana na dosah – to je jeden z momentů, které Key West fatálně ovlivnily a ovlivňují dodnes. Vždyť do Havany je blíž než do Miami!

Zatímco dnes jsou to **Kubánci**, kdo se usilovně snaží dostat do Key Westu, a tím i do Spojených států (v USA platí zákon, podle kterého má každý Kubánec, jehož noha spočine na území USA, právo stát se americkým občanem), kdysi se cestovalo hlavně opačně: američtí indiáni kmene Calusa často pluli na Kubu za obchodem už v dobách, kdy letopočet začínal šestnáctkou a sedmnáctkou. Později přijížděli z Kuby na Key West Španělé a někteří se už nevraceli. Z historického hlediska je podstatná skutečnost, že jistý Juan Pablo Salas, španělský voják, dostal od svého guvernéra Key West darem. Nelenil a ostrov prodal. Koupil ho v roce 1822 John Simonton z Mobilu v Alabamě za 2 000 dolarů. Ostrov rozparceloval, pozemky prodával a tím zahájil trvalé osidlování Key Westu. Lidé přicházeli zblízka i zdaleka: z východního pobřeží Spojených států, z Evropy, Baham, Kuby a dalších karibských ostrovů. Nastal neuvěřitelný boom. Bohatství plynulo hlavně z vraků lodí, *wreckers* čili lovci pokladů se stali nejrozšířenější profesí. Stejně lukrativní byznys vznikl z výroby kubánských doutníků. Z Key Westu, vystrkova na konci světa, odříznutého od civilizace palmovým a mangrovníkovým bušem, bažinami plnými aligátorů, krokodýlů, hadů a otravného hmyzu, se stalo nejbohatší město USA, měřeno příjmem na hlavu.

Po ulici Whitehead jsme se dostali z nejjihnějšího bodu za pár minut do nejrušnější části

města, do přístavu. Jsou tu dva, starý a nový. V novém přistávají u mola na **Mallory Square** ohromné oceánské lodě. Na náměstí se každý večer shromažďují davy, aby sledovaly západ slunce, úžasné přírodní představení. Svezou se s ním nejrůznější kejklíři a prodavači všeho možného. Robert se zdržel kousek zpátky, zkoumal kvality a funkčnost veřejných záchodků. Nikoliv ze zájmu, ale z nutnosti, i když záchodky jsou historickou

památkou, bývaly ledárnou. Procházím kolem maličkého **parčíku plného bust** významných lidí, kteří se zapsali do historie Key Westu. Hledám Hemingwaye, ale chvíli mi to trvá, protože si není moc podobný. Postojím, jako vždycky v tiché úctě před velikánem. Nemohu se ale soustředit na krátkou meditaci na téma „tudý chodil Hemingway“, neboť musím čelit nečekanému a intenzivnímu útoku. Můj nos zasáhla neuvěřitelná vůně. Jídlo, o tom není nejmenších pochyb. Dobré jídlo. A blízko... Zároveň se rozezněly karibské rytmy. Hemingway je v tu ránu zapomenut, další směr určují mé smysly. Nemusím chodit daleko, protože vůně i hudba vycházejí hned z vedlejší budovy. Pěkně stará bouda, říkám si. Z červených cihel, ale už notně omšelá. Zdá se mi, že zvenčí je také trochu plesnivá, zřejmě důsledek vlhkého podnebí. Další transparent Třicet minut do Havany, tentokrát na stěně verandy. Pod ním sedí u stolu skupinka lidí nad talíři, z nichž se zřejmě line ta úžasná vůně, která mě přitahuje jako magnet. Úplně jsem zapoměla na slušné vychování a civím na obědvající Američany. Vedle mě někdo mluví, ale teprve když mi šťouchne do ruky, pochopím, že hovoří se mnou. Nejsem zvědavá na otravy, tak se zamračím a automaticky říkám Ne, děkuji, aniž bych vůbec věděla, co chce. Španělsky stejně neumím. Chlápek v bílém tričku s nápisem Wonderful Sunsets, Úžasné západy slunce, a v sepraných, čistých, i když lehce uválených džínách se ovšem nedá odbýt.

„Myslím, že to je grilovaný steak potřžený olivovým olejem, obložený cibulí a petrželkou,“ přešel do angličtiny. „Určitě mají na stole i smažené krevety s česnekovou omáčkou... Cítím je.“

Naprosto ohromená otáčím hlavu a místo do restaurace civím teď na podivného mužíka vedle sebe. Vidí mi nejen do duše, ale přímo do žaludku. „Kdysi jsem tam pracoval,“ pokrčil rameny. Zdvořile se chápavě usměju a rozhlížím se po Robertovi. Zdá se, že je stále ještě v

záchodcích. Mužik si můj pohled vyložil jako projev zájmu. „Jsem Alfonso, těší mě, že tě poznávám. Chceš vědět něco o tomhle baráku?“ Nesnáším dotěrné samozvané turistické průvodce, ale neumím je odpálkovat. Navíc mám tendenci chovat se za každých okolností zdvořile, takže jsem často obětí pokusů nejrůznějších otravů pumpnout mě o drobné, v lepším případě. Když se mi někdo představí, cítím ve většinou povinnost udělat totéž, abych se nezachovala jako buran. Tím pádem se zachovám jako blbec a zkomplikuji si život. Chlap nečekal, až se rozmyslím, zda chci něco vědět, nebo ne. Zřejmě zná staré české přísloví o železe, které je třeba kout, dokud je žhavé. I když se ještě nedozvěděl, jak se jmenuji. Záblesk zvědavosti v mých očích mu stačil.

„**Cayo Hueso y Habana**, tak se to tady jmenuje. Nadechni se ještě jednou... cítíš? To je

čerstvý doutník ... vůně Kuby.“ Bože, on je snad opravdu vysloužilý turistický agent! „Na Key Westu se dělá spousta kubánských doutníků, i když už to tady není jako kdysi. Už jsou to jen zbytky. Kdykoliv jdu tady kolem a cítím všechny ty vůně, připadám si jako na Kubě. Pojď dovnitř, něco ti ukážu,“ táhne mě za sebou. Pomyslím na odpor, s pobudy tohoto typu se nezaplétám. Pak si ale říkám, o kolik jsem

civilizovanější než on. Možná je čistší než já, protože pod sprchou jsem naposledy stála před několika dny. Moje kapsáče vypadají hůř než jeho džínsy. Co mi dává drzost vyvyšovat se nad něj? Že jsem ještě nedávno měla peníze, se tady nepočítá, on je kdysi měl možná také. Nechávám se vtáhnout dovnitř a bez odporu ho následuji. Stále mluví, ale teď ho neslyším. Zřejmě mluví o jídle, občas ke mně dolétne nějaké slůvko a je to buď maso, zelenina nebo nějaká ingredience.

„To je Martí,“ ukazuje Alfonso hrdě na fotografii muže s mohutným mrožím knírem. Na stěnách jsou stovky fotek, nejen **José Martího**. „Říkal Key Westu srdce Kuby. Přišel sem a všichni mu dávali peníze. Žila tu spousta bohatých továrníků, kteří vyráběli doutníky. Všichni mu dávali. Bohaté Kubánky mu daly své šperky, aby je prodal. Všichni chtěli na Kubě revoluci, svobodu. Všichni Martího zbožňovali.“

Jestli Martího revolucionáře financovali keywestští doutníkáři, tak musel mít peněz jako želez! Dávno předtím, než se Martí objevil na Key Westu poprvé, o více než 60 let dříve, sem přišel Angličan William H. Wall, jeden z prvních nových osadníků Key Westu. V roce 1831 otevřel první **továrnu na doutníky**. Tabák dovážel z Kuby a zaměstnával Kubánce, kteří ovládali umění výroby skvělých doutníků. Na Key Westu je ideální doutníkové podnebí: teplo a vlhko. Tabákové listy musí zůstat vláčné a poddajné. Wallův byznys zaměstnával přes 50 dělníků a dobře prosperoval až do doby, než lehl popelem při požáru v roce 1857. Tehdy tady sice Martí ještě nebyl, ale v Key Westu už fungovaly další malé továrny na doutníky, základ budoucího rozmachu. Když na Kubě vypukla občanská válka (1868–78), stal se doutníkový průmysl na Key Westu největším na světě. Bohatí i méně významní kubánští výrobci doutníků uprchli právě na Key West. Spolu s nimi utíkali z Kuby i dělníci z jejich továren, i s rodinami. Na Key Westu vyrůstaly ne další malé, ale velké doutníkové fabriky. Stavěly se domy pro dělníky. Kubánci zakládali společenské kluby, vycházely zde španělské

noviny a knihy. Jeden z továrníků provozoval mulou taženou tramvaj, která svážela dělníky do továrny a z továrny. Továrníci dělali všechno pro to, aby byli kubánští imigranti šťastní, cítili se jako doma a pilně pracovali.

Alfonso si teprve teď všiml, že nejsem v závěsu. Vrací se ke mně a dívá se, co si čtu v novinách, starých mnoho desetiletí. „Doutníky...“ zasní se. „To byl byznys... Něco ti řeknu: Představ si, že jim dokonce při práci předčítali romány, aby se nenudili! Chápeš to?“ Nezdálo se mi to, ale měl pravdu. Dělníci si totiž stěžovali na neustálé vedro, vlhko a ubíjející nudu při práci. Tak se do továren dostali předčítatelé. Muži s jasným a příjemným hlasem sedávali na vysokých židlích nebo v křesle na vyvýšeném místě a předčítali španělsky psané noviny a knihy, zatímco dělníci rolovali a balili doutník za doutníkem. Četli Hraběte Monte Crista, Dona Quijota a další romány. Péče továrníků ovšem nešla zase tak daleko, aby předčítatele platili. Na jeho mzdu se skládali sami dělníci, kteří si také sami vybírali, co bude číst. Princip domluvy? Jednoduchý: hlasování. Předčítatelé byli smetánkou, vysoce uznávanou součástí doutníkového průmyslu.

Starost se továrníkům rozhodně vyplatila. Když totiž na Kubě skončila v roce 1878 občanská válka, mnoho dělníků zatoužilo po původním domově, odjeli zpět na Kubu – ale brzy se vrátili zase zpátky do Key Westu, když si uvědomili, jaké komfortní podmínky k práci i k životu tam měli. V roce 1883 bylo na Key Westu 8 000 dělníků vyrábějících 135 000 doutníků v hodnotě 10 000 dolarů. Denně.

Problémy nastaly v roce 1885, dramaticky a nečekaně, když se dělníci spojili v odborech a vyhlásili stávkou. Následovala další katastrofa – fatální požár, který spálil v roce 1886 mnoho továren včetně výroby krabic na doutníky. Během dvanáctihodinového ohně (Key West měl pouze jediný hasicí stroj) byly zničeny dvě třetiny města, vznikly škody za půldruhého milionu dolarů a ostrov zahalil a prostoupil tabákový kouř. Někteří továrníci z Key Westu odešli a přenesli svůj lukrativní byznys do Tampy a jiných floridských měst. Na trase Tampa – Key West – Havana začal pravidelně jezdit parník. Význam doutníkového průmyslu na Key Westu se zmenšoval.

Fénix se ale posbíral z popela, mnohé továrny byly znovu postaveny a do roku 1890 se Key West vrátil na výsluní a svůj post hlavního světového centra havanských doutníků. V té době zde pracovalo víc než 160 doutníkových továren a továrniček a Key West byl nejbohatším městem Floridy. Zatímco v Key Westu měli banku, operu, tramvaje, továrnu na želví konzervy a ledárnu, Miami bylo v té době malou indiánskou obchodní stanicí uprostřed divočiny.

Když José Martí přijel do Key Westu poprvé (v roce 1892), pokladnice průmyslníků přetékalý penězi. Dolary mu ovšem dávali nejen továrníci, ale i dělníci.

Doutníkový boom trval do konce století, než ho zahubily dělnické nepokoje. Nálada se změnila, spousta Kubánců znovu odešla zpět na Kubu a tentokrát už se nevraceli. Počet doutníkových továren na Key Westu se snížil a naopak další nové, moderní a klimatizované továrny se stavěly v jiných částech země. Na výsluní popularity se dostaly malé, papírem obalené roličky tabáku – cigarety. Key West přestal být světovým producentem doutníků číslo jedna. Časy velkého keywestského tabákové průmyslu se do roku 1920 staly minulostí. Dnes se na Key Westu objevují jenom jedinci (včetně utečenců z Kubu), kteří přicházejí předvádět staré techniky ruční výroby doutníků. Poslední reminiscence jedinečného úseku historie ostrova.

I tahle Cayo Hueso, kde si prohlížím fotografie a nasávám božské kulinářské vůně, stojí díky doutníkům. Postavil ji tentýž William Wall, který zbudoval na Key Westu první doutníkovou

továrnu. Zabýval se i hledáním vraků a samozřejmě obchodem. Budovu používal jako sklad zboží v době, kdy lodě čekaly v přístavu na vyložení nebo naložení nákladu.

Další fotografie rozvěšené po stěnách Caya Huesa zachycují keywestské baseballové hráče, kteří se proslavili v americké lize. Rozesmátí, svalnatí, úspěšní a šťastní mladíci, kteří se vyšvihli. V bodegas, typických kubánských hospůdkách, napůl obchod napůl krčma, zase posedávají ti, kteří se nevyšvihli. Jak se Key West bavil? O tom svědčí fotky boxerů, kohoutích zápasů, revuálních tanečnic z nočního klubu Havana Madrid, pohledy do barů, na barmany a jejich žíznivé hosty. Key West kdysi musel být nejen malou Kubou, ale svým způsobem i Paříží: bohatým a kypícím městem se vším všudy. Takový malý ostrůvek na konci světa. Kubou – malou a chudou – zůstává v některých postranních uličkách dodnes. Bistra, kde prodávají tradiční silnou sladkou kubánskou kávu nebo velký koflík „cafe con leche“, espresa vylepšeného slazeným kondenzovaným mlékem, a kubánské sendviče – šunku a zeleninu s majonézou nacpané do „kubánského chleba“, který vypadá i chutná jako francouzská bageta – jsou nedotčená časem, jenž začal odtikávat před desítkami let. Jenom televize je svědectvím moderní doby. Před kubánskými prádelnami, vybavenými relativně moderními pračkami, však posedávají muži na židlích stejně jako na Kubě před domkem. Tenkrát i dnes s cigaretkou nebo doutníčkem v koutku úst bedlivě sledují, co se děje okolo.

I když si prohlížím fotografie, vnímám útočící šik vůní. Mám hlad. Co je ale ještě mnohem horší, mám strašlivou chuť na cokoli z toho, co tak skvostně kolem voní. Závidím i turistům postávajícím u baru Cuba Libre na venkovní verandě; dvojice z Německa si pochutnává na domácí zmrzlině, Ital jako ze žurnálu pije ledově studené pivo a dva postarší američtí džentlmeni si objednávají margaritu.

„Víš, co bylo nejoblíbenější zábavou malých kluků před sto padesáti lety?“ vrací mne Alfonso do svého světa a překvapivě nemele hned dál, ale čeká na odpověď. Neznám ji, tak jenom krčím rameny. Alfonso ukazuje prstem vzhůru. Na balkoně je naaranžovaná figurína chlapce pouštějícího draka. Pobavilo mě to, pouštění draka je zábava procházející staletími i kontinenty a je součástí i mé vlastní dětské minulosti. Víc mě zajímá letadlo zavěšené pod stropem.

„Replika,“ odpoví Alfonso pohrdavě na mou otázku, ale je vidět, že se přece jenom chytil na háček. Jako by byl osobně hrdý na všechno, co souvisí s Kubou. „První letadlo, které v květnu 1913 přeletělo z Key Westu na Kubu. Můj dědeček ho viděl na vlastní oči. Napřed letěl Domingo Rosillo, Kubánek, tady odsud, z Key Westu. A potom Augustín Parlá, ten se narodil už v Key Westu. Měli dům kousek od domu mých prarodičů. Můj děda byl taky Augustín.“ Nenápadně si prohlížím ceduli. Alfonsovy informace sedí, ovšem o jeho dědečkovi tam nic není. Brzy po tomto letu začalo pravidelné letecké spojení mezi Key Westem a Havanou.

„Už musím jít,“ snažím se vyvléct. Alfonso se sice ještě nechce vzdát, ale jsem pevně rozhodnutá, Robert už mě určitě někde hledá. Je mi jasné, že si Alfonso nehrál na průvodce z dobroty srdce, ale očekává za svůj výkon odměnu. To je překerní situace. Nejráději bych se otočila a odešla, ale kdo se v těch Kubáncích vyzná, co když ztropí scénu, začne na mě rvát a nadávat mi? Propadla bych se hanbou. Vyndám peněženku. Alfonso se usmívá. Nemusím moc hledat, i on jistě vidí, kolik a jakých bankovek v ní mám. Pár jednodolarovek. Vytáhnu jednu a podávám mu ji. „Víc nemám, je mi to moc líto.“ Ušklíbne se, zkříví tvář a nadechuje se, nejspíše k nadávkám. Jeho představení si určitě zaslouží lepší honorář. Také se nadechnu a najednou mám plné oči slz. Opakuji, že víc mu dát nemůžu, stejně jsem mu už dala svou večeři, protože nebude na chleba. Dívá se na mě, bůh ví, co si myslí. Nevypadám zase tak úplně jako chudák, ale třeba se mi problémy vepsaly do tváře, do chování. Možná mají chudí šestý smysl, jímž poznají sobě podobné. Vrací mi bankovku. „Dáš mi, až budeš mít,“ říká a

rozcházíme se, každý na jinou stranu. Mířím k východu z Caya Huesa a pro slzy nevidím na cestu. Lidé se na mě dívají, cítím se trapně, provinile, jako zločinec. Kdyby na mě u schůdků nečekal Robert a nevzal mě do náruče, určitě bych spadla dolů. „Neboj se,“ hladí mě po vlasech, pevně mě svírá v objetí a šeptá mi do ucha. „Neboj se, jednou se sem vrátíme a budeme mít peníze. Pak si tady dáme oběd, a jestli tu ten staroch ještě bude, pozveme ho také a ještě mu zaplatíš.“